

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRIMERA EKOLOŠKEGA TURIZMA V SLOVENIJI

Ljubljana, avgust 2009

VESNA KRAŠEVEC

IZJAVA

Študent/ka **Vesna Kraševc** izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom **doc. dr. Ljubice Knežević Cvelbar**, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 EKOLOGIJA V TURIZMU.....	2
1.1 Ekološki vplivi turizma	3
1.2 Opredelitev koncepta trajnostnega razvoja.....	4
1.3 Opredelitev ekoturizma	5
1.4 Ekološki management.....	7
1.5 Ekološka turistična politika	8
1.5.1 Ekološko označevanje v turizmu	10
2 PRIMERI EKOLOŠKEGA TURIZMA V SLOVENIJI.....	12
2.1 Terme Snovik	12
2.1.1 Ohranjanje naravnega okolja	13
3.1.2 Zaposleni.....	15
3.1.3 Sodelovanje z lokalno skupnostjo.....	15
2.1.4 Osveščanje gostov.....	16
2.1.5 Dobavitelji.....	16
2.2 Turistična kmetija Ramšak	16
2.2.1 Ohranjanje naravnega okolja	17
2.2.2 Zaposleni.....	18
2.2.3 Sodelovanje z lokalno skupnostjo.....	19
2.2.4 Osveščanje gostov.....	20
2.2.5 Dobavitelji.....	21
SKLEP.....	21
LITERATURA IN VIRI	24
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1: Znak Ekološka turistična kmetija.....	17
Slika 2: Znak Ekološka kmetija	18

UVOD

Temelje turistične ponudbe predstavlja naravno okolje in njegovi elementi ter kulturne in socialne značilnosti tega okolja. Turizem je zato odvisen od tega okolja. Ker temelji na izkoriščanju okolja, prispeva k njegovemu onesnaževanju in uničevanju, čeprav je ravno ohranjeno naravno okolje glavni dejavnik dolgoročne uspešnosti poslovanja v turizmu. Če je turizem ustrezno oblikovan, načrtovan in voden, lahko postane pomemben ohranjevalec ekološke ustreznosti okolja. Da lahko omogočimo trajnost ponujenih naravnih, kulturnih in socialnih atrakcij, je potrebno delovati v sožitju z okoljem, popraviti že storjeno škodo v kolikor je to mogoče, ga obvarovati pred nadaljnjim uničevanjem in ohranjati kulturno in socialno dediščino tega okolja. Našteto so tudi glavna načela ekološkega turizma.

Skrb za trajnostni in sonaravni razvoj postaja eden temeljnih razvojnih usmeritev sodobne družbe. Dvig okoljske osveščenosti in strožja okoljska zakonodaja vodita vse več sodobnih podjetij do spoznanja, da je nujno vključiti varstvo okolja v sistem poslovanja. Naraščajoča ekološka osveščenost prebivalstva zahteva od podjetij uvajanje korenitih sprememb v poslovanju – še pred tem pa seveda miselnosti. Obvladovanje ekoloških tveganj in izkoriščanje ekoloških prednosti bo pripomoglo k njihovi višji boniteti in ugledu, pa tudi k izboljšanju tržnega položaja in poslovnega izida. Uspešna podjetja zato že leta izvajajo sisteme ravnanja z okoljem, imenovane okoljski management, s katerimi dosegajo postavljene cilje na področju varovanja okolja v smislu identifikacije, merjenja in reduciranja negativnih vplivov na okolje (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 17). Rastoč ekonomski pomen turizma za Slovenijo dodatno spodbuja potrebo po usklajenem načrtovanju razvoja v različnih sektorjih povezanih s turizmom s ciljem uresničevanja trajnostnega razvojnega koncepta slovenskega turizma (Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za leto 2010, 2009, str. 26).

Namen diplomskega dela je predstaviti koncept ekološkega turizma in raziskati implementiranje le tega v Sloveniji. Pri izbranih primerih turističnih ponudnikov želim preučiti kako uresničujeta načela ekološkega turizma in v kolikšni meri upravičujeta naziv »eko«. Cilj diplomskega dela je pokazati na kakšen način lahko različne vrste turističnih ponudnikov v Sloveniji delujejo v skladu z načeli ekološkega turizma in s tem dati zgled drugim turističnim ponudnikom.

Koncept ekološkega turizma in tem povezanih z njim bom preučila na podlagi strokovne literature. V praktičnem delu pa bom na podlagi vprašalnika, ki sem ga pripravila za preučitev upoštevanja konceptov ekološkega turizma pri turističnih ponudnikih, opravila razgovor z izbranimi »eko« ponudnikoma in na ta način preverila v kolikšni meri posamezen ponudnik uresničuje koncept ekološkega turizma.

Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov. V prvem delu je ekološki turizem predstavljen s teoretičnega vidika in na splošno, v drugem delu pa je predstavljen na dveh praktičnih primerih iz Slovenije. Prvi del diplomskega dela bom začela z implikacijo ekologije na turistični sektor in osvetlitvijo vplivov turizma na okolje. Nadaljevala bom z opredelitvijo koncepta trajnostnega turizma in z opredelitvijo ene izmed njegovih zvrsti – ekološkega turizma. Prenos načel ekološkega turizma na poslovanje podjetja je predstavljeno v podpoglavju Ekološki management. Zadnje podpoglavje pa je namenjeno predstavitvi aktivnosti, s katerimi lahko ekološka politika prepreči ali omili negativne vplive turizma na okolje ter spodbudi pozitivne vplive, s poudarkom na slovenski turistični politiki.

V drugem delu sem na dveh konkretnih primerih slovenskih turističnih ponudnikov predstavila, kako se ekološki turizem odraža v praksi. Prvi primer je podjetje Terme Snovik iz Tuhinjske doline, drugi primer pa je ekološka kmetija Ramšak s Solčave, na kateri je turizem dopolnilna dejavnost. Pri obeh ponudnikih sem preučila njihovo ravnanje z naravnim okoljem in odnos do socialnega in kulturnega preko odnosa do ključnih sodelujočih: zaposlenih, gostov, lokalne skupnosti in dobaviteljev.

1 EKOLOGIJA V TURIZMU

Potreba po znanstveni obravnavi odnosov med turizmom in okoljem se je pojavila že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je Kaspar v svojem članku Turistična ekologija – nova razsežnost turistične znanosti (1973, v Mihalič, 2006, str. 62), opredelil turistično ekologijo, kot »vedo o odnosih med turizmom in okoljem«. Pri tem je danes mišljen tudi odnos turizma do socialnega in kulturnega okolja, ne le do naravnega okolja (Mihalič, 2006, str. 62).

Ekologija je veda, ki proučuje odnose med živimi bitji in tudi njihove odnose do neživega okolja. Beseda ekologija izvira iz iste besede kot beseda ekonomija, in sicer iz grške besede »oikos«, ki ima dvojni pomen: gospodinjstvo, gospodarstvo (ekonomija) in bivališče, življenjski prostor (ekologija) (Woll, 1991, v Mihalič, 2006, str. 38). Čeprav pojma izhajata iz iste besede, pa se ju do sedaj ni povezovalo pogosto. Vendar sta pojma ekologija in ekonomija na področju turizma združljiva bolj kot na kateremkoli drugem področju človekove aktivnosti. Razlogi za to so predvsem (De Rivera Icaza, 1990, v Mihalič, 2006, str. 45):

- ker turizem v večini primerov temelji na privlačnosti okolja in ker je torej le-ta osnova za razvoj turizma,
- ker je kakovost okolja osnova turistične ekonomije in
- ker zaščita okolja ne samo, da ne zavira turističnega razvoja temveč je pogoj zanj in zagotavlja da bo turistični razvoj lahko trajen.

Ekološko okolje se v turizmu nanaša na naravne, kulturne in socialne privlačnosti, ki so v večini primerov razlog, da se oblikuje turistično povpraševanje. Kakovost okolja je danes eno izmed osnovnih pričakovanj, ki jih imajo turisti. Z razvojem turizma se te ekološke privlačnosti valorizirajo in postajajo sestavni del (primarne) turistične ponudbe (Mihalič, 2006, str. 13).

Naravne privlačnosti za turizem so flora in favna, obale in plaže, gore, reke, jezera, morje, klimatske značilnosti, sonce sneg, veter, pokrajinske značilnosti in danes tudi vesolje. Kulturne in zgodovinske privlačnosti so prireditve, glasba, folklor, tradicija, običaji, avtohtona obrt, cerkve, gradovi in druge arhitekturne zgradbe ter značilnosti. Socialne privlačnosti pa so značilnosti družbenega okolja destinacije in so povezane z lokalnim prebivalstvom in njegovo odprtostjo za turizem, prijaznostjo, gostoljubnostjo, komunikativnostjo in pripravljenostjo druženja, njihov jezik in tudi varnost (kriminal, prostitucija, droge, alkohol) (Mihalič, 2006, str. 24).

1.1 Ekološki vplivi turizma

Turizem vpliva na kulturno, socialno in naravno okolje tako pozitivno kot negativno. Na kulturno okolje vpliva pozitivno, tako da spodbuja zaščito kulturnih značilnosti destinacije (saj so le te turistična privlačnost), ohranja lokalno kulturo in zagotavlja finančna sredstva, turizem je razlog za oživitev že skoraj pozabljenih običajev in oblikuje in krepi kulturno zavest. Negativni vplivi so, da turizem skomercializira avtohtono kulturo, jo standardizira in tako ta izgubi avtentičnost.

Na socialno okolje turizem pozitivno vpliva, ker krepi mir v svetu, povzroči ugodne socialne učinke (večji življenjski standard lokalnega prebivalstva), povečuje varnost v lokalnem okolju (npr. turistična policija), promovira in ustvarja image destinacije. Negativni vplivi na socialno okolje pa so: želja po imitiranju življenjskega stila (bogatejših) turistov, nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva s tradicionalnim načinom življenja, občutek manjvrednosti in celo sovraštva, kriminal prostitucija in droge.

Pozitivni vplivi na naravno okolje so, da je turizem lahko razlog za zaščito naravnega okolja, vir finančnih sredstev za zaščito, razlog za izboljševanje kakovosti naravnega okolja, krepi se ekološka zavest, ekološka etika in ekološka odgovornost in turizem izboljšuje ekološki management in planiranje. Negativno pa vpliva na vode in zrak, povzroča hrup, vizualno onesnaževanje pokrajine in degradacijo, fizično onesnaževanje, ogrožanje avtohtonega rastlinstva in živalstva ter ekološke katastrofe (Mihalič, 2006, str. 50-59).

Da bi zmanjšali negativne vplive in povečali pozitivne vplive turizma, so se razvijali novi koncepti razvoja turizma, kot je trajnostni turizem in do ekološkega okolja prijaznejše oblike turizma, kot je ekološki turizem.

1.2 Opredelitev koncepta trajnostnega razvoja

Z zavedanjem o globalnih ekoloških problemih je nastal koncept trajnostnega razvoja, ki je bil prenesen tudi na področje turizma. Trajnostni turizem (sustainable tourism) se je razvil zaradi zahtev po drugačnem turizmu, ki je prizanesljiv do okolja in hkrati ekonomsko uspešen. Koncept trajnostnega turizma je trenutno teoretično in politično najbolj popularen koncept razvoja, saj je ekonomsko uspešen in ekološko sprejemljiv (Mihalič, 2006, str. 87).

Najbolj široko sprejeta definicija trajnostnega turizma je definicija Svetovne turistične organizacije Združenih narodov (UN WTO¹), ki opredeljuje trajnostni turizem kot koncept, primeren za vse oblike turizma in vse tipe destinacij, vključno z masovnim in nišnim turizmom. Razvoj trajnostnega turizma zahteva dobro informiranost vseh sodelujočih in močno politično vodstvo, da bo zagotovljeno sodelovanje in oblikovanje konsenza. Zagotavljanje trajnostnega turizma je kontinuiran proces in zahteva neprestano merjenje vplivov in popraviljanje morebitnih odklonov.

Načela trajnostnega razvoja temeljijo na treh stebrih: ekološkemu, socialno-kulturnemu in ekonomskemu, ki so medsebojno odvisni in med katerimi je potrebno najti ravnotežje, saj si lahko tudi nasprotujejo. Da bodo te tri dimenzije v ravnotežju mora trajnostni turizem (Sustainable Development of Tourism, 2004):

optimalno uporabiti naravne vire, ki so osnova za turistični razvoj, vzdrževati ekološke procese in varovati naravno dediščino in biološko raznovrstnost;
spoštovati socialno-kulturno avtentičnost lokalne skupnosti, ohranjati njihovo izgrajeno in kulturno dediščino, prispevati k razumevanju in toleranci med različnimi kulturami;
zagotavljati dolgoročno ekonomsko uspešnost, omogočati socialno-ekonomske koristi za vse deležnike in njihovo pravično razporeditev, vključno s stabilno zaposlenostjo, priložnostmi za zaslužek, socialnimi storitvami za lokalne skupnosti in prispevanju k odpravljanju revščine.

Poleg teh zahtev za trajnostni turizem, mora takšen turizem ohranjati tudi visoko stopnjo zadovoljstva turistov in jim zagotoviti pomembno izkušnjo, ki bo dvignila njihovo ekološko zavest in tako promovirati primere dobrih praks trajnostnega turizma (Sustainable Development of Tourism, 2004).

Kot eno izmed zvrsti trajnostnega turizma lahko obravnavamo tudi ekološki turizem oziroma ekoturizem, ki je po drugi strani tudi sam koncept. Trajnostni turizem je torej širši koncept kot ekoturizem (Mihalič, 2006, str. 107). Glede na Quebeško deklaracijo o ekoturizmu, ekoturizem vsebuje načela trajnostnega turizma glede ekonomskih, socialnih in okoljskih vplivov turizma, poleg tega pa še načela, po katerih se razlikuje od trajnostnega turizma (Tourism, 2009):

- aktivno prispeva k ohranjanju naravne in kulturne dediščine,

¹ United Nations World Tourism Organization

- vključuje lokalne skupnosti pri planiranju, razvoju in upravljanju ter prispeva k njihovi blaginji,
- predstavi obiskovalcu naravno in kulturno dediščino destinacije,
- je primernejši za individualne popotnike in za manjše organizirane skupine.

V naslednjem podpoglavju je ekoturizem opredeljen podrobneje in sicer preko definicij različnih avtorjev in organizacij.

1.3 Opredelitev ekoturizma

Ekološki turizem ali ekoturizem je koncept turizma, ki je prijazen do okolja in v povezavi z manjšim obsegom. Kot sinonime za turizem, ki je prijazen do okolja, poznamo tudi druge izraze: kakovostni turizem, trajni ali ekološko vzdržljivi turizem, zeleni, odgovorni, inteligentni, mehki, alternativni, romantični turizem, turizem z odgovornostjo, netehnizirani turizem itd.. Novejša oblika turizma, povezana z naravo, je tudi nature based tourism (NBT). Izraz se uporablja za neurbanizirane oblike turizma v naravnem okolju. Torej NBT vključuje tudi ekoturizem, vendar je edina skupna točka, da oba zahtevata relativno neokrnjeno in avtentično naravno okolje. Pri NBT ekološki vpliv turizma ni pomemben (Mihalič, 2006, str. 66, 110). Vsi ti koncepti so nastali kot odgovor na masovni turizem, ki je predstavljal največji problem v povezavi s turizmom in okoljem.

Skozi razvoj ekoturizma v teoriji in praksi so avtorji razvijali številne definicije za ta pojem, ki se sicer večinoma med sabo razlikujejo le v nekaj besedah, vendar imajo te ponavadi ključni pomen pri interpretaciji ekološkega turizma v praksi.

Že o samem izvoru besede ekoturizem imajo avtorji različno mnenje. Strinjajo se, da je termin »ecotourism« prvi skoval Ceballos-Lascuráin v zgodnjih osemdesetih letih dvajsetega stoletja. Ekoturizem je definiriral kot »potovanje v relativno neokrnjena in neonesnažena naravna področja, z določenimi nameni – preučevati, občudovati in uživati v naravi in divjih rastlinah in živalih ter v kakršnih koli kulturnih manifestacijah (iz preteklosti ali sedanjosti) nastalih na tem območju« (Thompson, 1995, v Fennell, 2008, str. 17).

V praksi je ekoturizem obstajal že prej. Ljudje so že od obdobja romantike potovali v neokrnjeno naravo iz takih razlogov, ki jih danes pripisujemo ekoturistom. Tudi beseda ekoturizem je bila sicer zasledena že prej, leta 1965, v delu Hetzera, ki je termin uporabil za razlago za zapleten odnos med turisti in okoljem ter kulturami s katerimi so turisti v interakciji. Hetzer (1965, v Fennell, 2008, str. 17) je definiriral štiri temeljne stebre, ki jim moramo slediti za odgovornejšo obliko turizma:

- minimalni vpliv na okolje,
- minimalni vpliv in maksimalno spoštovanje kultur gostiteljev,
- maksimalne ekonomske koristi za narod države gostiteljice,

- maksimalno »rekreacijsko« zadovoljstvo sodelujočih turistov.

Goodwin (1996, v Fennell, 2008, str. 20) je opredelil ekoturizem kot naravni turizem z nizkim vplivom na okolje, ki prispeva k ohranjanju vrst rastlin in živali in njihovega naravnega okolja neposredno preko prispevanja za ohranjanje ali posredno preko zagotavljanja dovolj velikega dohodka za lokalno skupnost, da bodo domačini cenili in tudi zaščitili dediščino narave, kot vir prihodka.

Wallance in Pierce (1996, v Fennell, 2008, str. 21) definirata ekoturizem kot potovanje v relativno neokrnjena naravna območja, z namenom preučevanja, uživanja in prostovoljne pomoči. Je potovanje, ki se ukvarja z floro, favno, geologijo in ekosistemom nekega območja ter z ljudmi, ki živijo v bližini, njihovimi potrebami, kulturo in drugimi povezavami s pokrajino. Ekoturizem predstavlja orodje za ohranjanje in trajnostni razvoj, posebno na območjih, kjer se morajo lokalni prebivalci odreči uporabi resursov za druge (turiste).

Wallance in Pierce (1996, v Fennell, 2008, str. 21) pravita, da je lahko turizem ekoturizem, če je usmerjen k šestim ključnim načelom:

1. minimiziranje negativnih vplivov na okolje in lokalne ljudi,
2. zavedanje in razumevanje naravnega in kulturnega sistema okolja in vpletenost obiskovalcev v vprašanja, ki zadevajo ta dva sistema,
3. varovanje in gospodarjenje uradno zaščitene in drugih naravnih območji,
4. začetno in dolgoročno sodelovanje lokalnih ljudi pri odločitvah, ki zadevajo vrsto in obseg zelenega turizma,
5. usmerjati ekonomske in druge koristi lokalnim ljudem, ki pa le dopolnjujejo in ne nadomeščajo tradicionalnih dejavnosti,
6. poskrbeti za posebne priložnosti za lokalne ljudi in zaposlene v turizmu, da uporabljajo in obiskujejo naravna območja in se naučijo več o njihovih atrakcijah.

Fennellova (2008, str. 24) definicija ekoturizma je: »Ekoturizem je trajnostna, nenasilna (nenapadalna) oblika NBT, ki se primarno osredotoča na učenje neposredno iz narave in ki je etično upravljan, da bi imel majhen vpliv na okolje, bil nepotrošniški in lokalno osredotočen (glede kontrole, koristi in obsega). Tipično se zgodi na naravnih območjih in bi moral prispevati k ohranjanju teh območji«.

Prva mednarodna neprofitna organizacija za ekoturizem TIES² pa je leta 1990 definirala ekoturizem kot »odgovorno potovanje v naravne predele, ki varuje okolje in izboljša blagostanje lokalnim prebivalcem«.

Koncept ekoturizma se tako teoretično kot v praksi še vedno razvija. Od začetkov razvoja ekoturizma pa do danes je opazen razvoj milejše definicije ekološkega turizma. Oblika ekoturizma postaja vse bolj popularna, s tem pa tudi bolj masovna in zahteva mehaniziran

² The International Ecotourism Society

dostop ter servis, ki je lahko dosegljiv in na visokem nivoju (Fennell, 2008, str. 24). To pa ni v skladu s teoretičnimi definicijami ekoturizma, kot smo jih spoznali zgoraj. V praksi velikokrat uporabljajo pojem ekoturizem predvsem za promocijo, dejansko pa ne izpolnjujejo vseh načel oziroma kriterijev ekoturizma. Ekoturizem je danes najhitreje rastoči segment, zato v njem vidijo priložnost številna podjetja, ki pa z vstopom v ta segment ne sprejmejo vseh odgovornosti do okolja, ki jih zahteva ekoturizem. Prvotni razlog za promocijo ekoturizma, ki mu lahko rečemo tudi poučno potovanje, je domneva, da bo vsak, kateremu je predstavljen pomen neke naravne, socialne ali kulturne atrakcije, cenil to atrakcijo in jo želel ohraniti (Parks T. H., Parks T. A. & Allen, 2009, str. 91-94).

1.4 Ekološki management

Konkuriranje in iskanje vedno novih poti za doseganje vse večjih dobičkov so šli v preteklosti vse prepogosto na račun ekološkega obremenjevanja okolja, kar je privedlo do krepitve zavesti o potrebni ekološki naravnosti podjetij in ustanavljanju nevladnih organizacij, ki se zavzemajo za zmanjšanje števila posegov v naravno okolje ter za trajnostni razvoj gospodarstva. Dolgoročno bo tudi ekonomsko uspešen le takšen scenarij razvoja, ki gradi na trajnem ravnovesju in odgovornem odnosu do narave in družbe.

Sodobno podjetje pojmuje kot del ekonomskega, socialnega in ekološkega sistema, ki s svojim delovanjem dosega ekonomske cilje (produktivnost, rentabilnost, konkurenčnost, gospodarsko rast), socialne cilje (humanizacija dela, motiviranost, soupravljanje) in okoljske cilje (čim manjše obremenjevanje okolja). Tudi hotelsko podjetje lahko vidno pripomore k razbremenitvi okolja in k znatnim prihrankom v poslovanju, če se odloči za uvedbo ekološkega managementa v svojem obratu (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 12).

Ekološki management je družbeno odgovorni koncept poslovanja v tržnem gospodarstvu, ki je interdisciplinaren in obsega vsa področja poslovanja podjetja. Povezan je z vodenjem, raziskovanjem, razvojem, trženjem, proizvodnjo, kadri, investicijami itd. Temeljni cilj, ki so mu podrejene vse aktivnosti ekološkega managementa, pa je skrb za varovanje okolja. Pri tem je pomembna ekološka osveščenost managementa, ki temelji na osebni naravnosti in celovitem pristopu k skrbi za ohranjanje okolja, ki mora potekati skladno z ostalimi poslovnimi področji (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 13).

Pobude in podlage za uvajanje ekološkega managementa v podjetje najdemo v (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 13):

- okoljski zakonodaji in normativnih aktih,
- ekološki odgovornosti managementa, ki temelji na okoljski etiki in okoljski kulturi,

- večjem ugledu (image) podjetij, ki so okolju prijazna,
- zahtevah in pričakovanjih vse bolj zahtevnih uporabnikov in kupcev,
- optimizaciji stroškov in povečevanju dobička na dolgi rok,
- razvojnih usmeritvah podjetja,
- skrbi za varno in okolju prijazno delovno okolje ter v skrbi za zdravje in osebni razvoj zaposlenih.

Uvajanje ekološkega managementa zahteva tudi od vseh zaposlenih v podjetju spremembo vedenjskih vzorcev in filozofije vodenja, saj gre pri ekološkem vodenju za vključevanje okoljskih vrednot, načel in principov, ki zahtevajo spremembe na več področjih upravljanja in vodenja podjetja (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 14).

1.5 Ekološka turistična politika

Odgovorno ekološko ravnanje lahko v največji meri stimulira odgovorna politika. Vlade imajo na voljo številne instrumente, ki jih lahko uporabijo za zagotavljanje in vplivanje na področju trajnostnega razvoja turizma. UNEP je priporočil 13 instrumentov: indikatorji trajnostnega razvoja, s pomočjo katerih izvajamo monitoring in benchmarking, omejevanje števila obiskovalcev, zakoni in predpisi, prepovedi in dovoljenja, planiranje uporabe prostora, ekološki davki, ekološke subvencije, ekološki kodeksi obnašanja, prostovoljno poročanje in spremljanje ekološkega obnašanja, certificiranje, prispevki in donacije, zagotavljanje infrastrukture in financiranje managementa, strateške povezave, marketing in promocija, ter informiranje in izobraževanje (Mihalič, 2006, str. 104-106).

Trajnostni turizem je prioriteta razvojna usmeritev tako evropskega turizma kot mednarodne skupnosti na tem področju (UNWTO) in mednarodnih organizacij, katerim se Slovenija pridružuje (OECD). Vlada Republike Slovenije je v Strategiji razvoja Slovenije do leta 2013 opredelila trajnostni razvoj kot prioriteto načelo razvoja Slovenije. V Zakonu o spodbujanju razvoja turizma (Ur. list RS, 02/04) in Razvojnem načrtu in usmeritvah slovenskega turizma (RNUST) 2007-2011 je izpostavljen trajnostni razvoj kot temeljna razvojna paradigma slovenskega turizma. Vlada RS je v dokumentu Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za leto 2010 (2009, str. 26) zapisala, da bo: s koordiniranimi instrumenti spodbujanja trajnostnega razvoja v aktivnostih in usmeritvah ostalih strukturnih politik prispevala k uresničevanju ciljev nacionalnega in evropskega trajnostnega turizma. Z uveljavitvijo sistema trajnostnih indikatorjev bo sprotno spremljala in merila uresničevanje trajnostnih razvojnih načel in uresničevanje trajnostnega turizma v turističnih destinacijah in v turistični industriji. Aktivnosti Direktorata za turizem bodo usmerjene v sodelovanje in podporo aktivnostim nosilca ukrepov s področja trajnostnega razvoja. V okviru delovne skupine za uresničevanje RNUST, ki deluje v okviru Ministrstva za gospodarstvo in posebno skupino, ki deluje v okviru Ministrstva za okolje in prostor ter z drugimi aktivnostmi bodo s sodelovanjem

prispevali k usmerjanju aktivnosti v smeri, ki bodo zagotovile ugodne prostorske pogoje za razvoj turizma v skladu z načeli trajnostnega razvoja, usklajenost razvoja turizma s cilji varovanih območij in predvsem opredelitev ključnih indikatorjev trajnostnega razvoja turizma v turističnih destinacijah.

Ukrepi turistične politike 2009 za trajnostni in regionalni razvoj se nanašajo na (Turistična politika za leto 2009, 2009, str. 27):

- Prostorski in regionalni razvoj turizma;
- spodbujanje uveljavljanja načel trajnostnega razvoja v turizmu;
- razvoj indikatorjev trajnostnega turizma;
- ureditev pogojev za razvoj turizma na zavarovanih območjih.

Načrtovane aktivnosti v sklopu ukrepov za spodbujanje uveljavljanja načel trajnostnega razvoja v turizmu so (Turistična politika za leto 2009, 2009, str. 28):

- Zasledovanje principa trajnostnega razvoja turizma na vseh področjih in ravneh (vključno z »zelenimi« javnimi naročili in razpisi), ozaveščanje in obveščanje javnosti o pomenu trajnostnega turizma ter spodbujanje uvajanja ustreznih okoljskih in drugih standardov kakovosti podprtih s sistemom certificiranja in nadziranja.
- V letu 2009 bodo nadaljevali s sofinanciranjem programa DOVES (Društva za okoljevarstveno vzgojo v Evropi) s ciljem razvoja programov ekološkega managementa plaž in marin in ohranitve programa Modrih zastav z nadgradnjo za razvoj drugih programov ohranjanja kakovosti vodnih površin in kopalnih vod ter ekološkega informiranja.
- Aktivni bodo na področju spremljanja primerov dobrih praks na področju udejanjanja kriterijev trajnostnega razvoja v turizmu v evropskem in mednarodnem okolju in pri informiranju javne, zasebne in civilne javnosti o teh dobrih praksah.
- Nadaljevali bodo z aktivnostmi uveljavljanja ekološkega in trajnostnega certificiranja produktov in storitev v destinacijah in ekološkega upravljanja destinacij in turističnih podjetij. V letu 2009 bodo ponovno izvedli razpis za sofinanciranje stroškov uvajanja pogojev za pridobitev Znaka za okolje EU za turistične namestitve v turističnih podjetjih.

Poleg tega bodo v letu 2009 izvajali še aktivnosti na področju udejanjanja celovitih načel trajnostnega turizma, ki jih priporoča Evropska komisija in ciljev, ki jih je pripravila posebna delovna skupina za trajnostni razvoj (Tourism Sustainability Group - TSG) (Turistična politika za leto 2009, 2009, str. 28-30):

- izboljšanje kakovosti delovnih mest,
- zmanjševanje sezonske narave povpraševanja in uveljavljanje načel trajnostnega turizma,
- ohranjanje in večanje blaginje in kakovosti življenja prebivalcev v lokalnih skupnostih,

- ohranjanje in turistična valorizacija naravne in kulturne dediščine Evrope in Slovenije,
- spodbujanje razvoja trajnostnih turističnih produktov gospodarskega sektorja vezanih na kulturno in naravno dediščino,
- zmanjševanje rabe virov in proizvodnje odpadkov.

1.5.1 Ekološko označevanje v turizmu

Ekološko označevanje proizvodov je instrument ekološke politike, ki je tržno skladen, a hkrati administrativno podeljevan. Ekološki znak obvešča o ekološki (ne)škodljivosti proizvodov in motivira potrošnike k izbiri okolju prijaznejših proizvodov ter s tem prispeva k strukturnim spremembam v gospodarstvu v smeri okolju manj škodljive proizvodnje (Mihalič, 1995, str. 121).

Okolju prijazna podjetja uživajo ponavadi večje zaupanje kupcev, potencialnih vlagateljev in ostale zainteresirane javnosti. Podjetja, ki so se odločila za odgovorno okoljsko ravnanje, so zaradi samega načina razmišljanja in delovanja spodbujena k povezovanju in ravno to je sčasoma privedlo do oblikovanja različnih prostovoljnih pobud oziroma okoljskih shem. Okoljske sheme so znaki za okolje, nagrade in priznanja, okoljski vodstveni sistemi, kodeksi okoljskega vedenja, zaveze in izjave podjetij. Med vsemi so najbolj učinkoviti ravno znaki za okolje in nagrade za okolje. Obstajajo številni ekološki znaki: Znak za okolje Evropske unije za namestitvene obrate ali EU marjetica, Zeleni globus 21, Zeleni ključ, Modri angel, Ekološko drevo, Nordijski labod, Modra zastava, Ecotel, Viabono in drugi znaki.

Znaki za okolje za industrijske proizvode dajejo uporabniku objektivno informacijo o vplivu izdelka na okolje. V turizmu pa se pojem ekološki znak pogosto enači s pojmom ekološke kakovosti samega turističnega proizvoda, zato je izraz ekološko označevanje turističnih proizvodov širši pojem kot ekološki znak in obsega (Mihalič, 1993, str. 133):

- ekološke znake, ki preverjajo vpliv na okolje (podobno kot pri industrijskih proizvodih) za turistični izdelek, organizacijo ali destinacijo;
- znake ekološke kakovosti, ki preverjajo ekološko kakovost turističnega izdelka oziroma destinacije (dajejo informacijo o že obstoječi onesnaženosti okolja);
- kombinirane oblike označevanja (kombinacije zgornjih dveh oblik).

Ponudniki turističnih storitev se odločijo za uvedbo okoljskih ukrepov v svoje poslovanje predvsem zaradi varovanja okolja, pa tudi zaradi drugih prednosti (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 21):

- dvig ugleda posameznega turističnega ponudnika in skupne ponudbe destinacije;
- okrepitev položaja na trgu;
- boljše upravljanje tveganja (risk management);
- boljši management izplena donosa (yield management);

- boljše vodenje človeških virov (HRD management);
- pozitivne učinke na ostale sektorje, ki so povezani s turizmom;
- nižanje stroškov poslovanja.

Vsi ti pozitivni dejavniki, ki izhajajo iz ekološko naravnane dejavnosti, skupaj vodijo do ekonomske učinkovitosti podjetja, vendar šele v srednjeročnem ali dolgoročnem obdobju.

Ekološki standardi imajo bistveno vlogo tudi pri razporejanju intenzivnosti odvijanja turizma in njegovem omejevanju na področju rabe naravnih virov, fizičnega okolja ter povzročanja vseh vrst onesnaževanja. Na nek način torej omejujejo množičen turizem in dvigujejo parametre kakovosti, ki se nanašajo na okolje, ponudnike in turiste. (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 22)

Eden najbolj mednarodno priznanih in razširjenih standardov, ki postaja najmočnejši indikator ustreznega ravnanja z okoljem, je ISO 14001, ki ga je razvila Mednarodna organizacija za standardizacijo v Ženevi (ISO). Po strukturi je zelo podoben seriji standardov ISO 9000, ki podajajo zahteve za sistem kakovosti. Organizaciji omogoča, da vzpostavi in presodi postopke, s katerimi določi politiko do okolja in okvirne cilje in njihovo doseganje in izpolnjevanje tudi javno prikaže. Temeljni cilj tega mednarodnega standarda je zmanjševanje pritiska na okolje, ki ga uravnoveša z družbeno-gospodarskimi potrebami (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 17).

Turistične znake za okolje lahko razdelimo na tri ravni, in sicer: za množični turizem, za trajnostni turizem in za ekološki turizem. Prvi tip znakov za okolje predstavlja najbolj splošno in ohlapno navodilo, ki praviloma zgolj usmerja pozornost na okoljske učinke in na varčevanje z energijo oziroma z odpadki. Tip znakov za trajnostni turizem je usmerjen na okoljske, socialno-kulturne in ekonomske kriterije. Podeljevanje znakov za okolje na področju ekološkega turizma pa je najbolj strogo zastavljen in upošteva le proizvode in storitve, ki so deklarirano ekološki in turistični (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 22).

Znaki za okolje v turizmu zagotavljajo, da turistično podjetje, objekt, proizvod, proces, storitev ali vodstveni sistem spoštuje v naprej določene okoljske norme in merila. Podeljevanje znakov je orodje, s katerim želijo okoljevarstveniki, akademiki, lokalne in nacionalne oblasti ter gospodarska združenja spodbujati okolju in kulturi prijazne zvrsti turizma. To pa je možno le, kadar se turisti zavedajo pomena znakov za okolje in kadar tudi turistična stroka in sam trg razumeta znak za okolje kot dodano vrednost turističnemu izdelku, kot njegovo tržno prednost (Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, 2006, str. 21).

2 PRIMERI EKOLOŠKEGA TURIZMA V SLOVENIJI

Turisti največkrat ne kupijo storitev turističnega podjetja, ker to podjetje izvaja ekološki management, temveč se v prvi vrsti odločijo za bivanje v destinaciji, ki ima ekološko kakovostno okolje. Turistom je v splošnem bolj pomembna trenutna kakovost okolja, kot pa trud turističnega podjetja za ohranjanje tega okolja. Vendar tudi segment turistov, ki cenijo ekološko prizadevanje podjetji, raste (Mihalič, 2004, str. 2-3). V Sloveniji je ta segment še vedno majhen, zato tudi ni veliko slovenskih podjetji, ki se odločijo za ekološko poslovanje. Večina podjetji se je odločila za okolju prijazno delovanje predvsem zaradi lastne okoljske zavesti in pridobitve »eko« segmenta turistov, ki ni številen, je pa bolj zvest.

Za primera sem izbrala dva slovenska turistična ponudnika, ki se promovirata kot eko oziroma ekološka. Da bi prikazala, na kakšen način lahko različni ponudniki v turizmu upoštevajo načela ekoturizma, sem kot primera izbrala terme z nastanitvenim delom in restavracijo ter turistično kmetijo. Upoštevanje elementov ekoturizma sem pri podjetjih preverila preko vprašalnika, ki sem ga naredila na podlagi strokovnih opredelitev ekoturizma. Vprašalnik je sestavljen iz petih sklopov vprašanj: ohranjanje naravnega okolja, ekološko izobraževanje zaposlenih, sodelovanje z lokalno skupnostjo, osveščanje gostov in izbira dobaviteljev. Vprašalnik se je zaradi različnosti ponudnikov sicer nekoliko razlikoval v posameznih vprašanjih, vendar je bistvo vprašanj isto, zato ga prikazujem v osnovni obliki v prilogi 1. Po zgoraj naštetih petih temah je v nadaljevanju predstavljen ekološki vidik poslovanja izbranih podjetji.

2.1 Terme Snovik

Terme Snovik ležijo v Tuhinjski dolini v vasi Snovik. So najmlajše in najvišje ležeče slovenske terme, pa tudi prve ekoterme v Sloveniji. Podjetje Terme Snovik – Kamnik d.o.o. je bilo ustanovljeno leta 2000, obratuje pa od januarja 2002, ko so končali z gradnjo pokritega bazenskega kompleksa. Podjetje je v lasti 22 družbenikov, krovno podjetje je Zarja Kovic d.o.o..

Njihova ponudba obsega wellness program s preko 1000 m² vodnih površin notranjih in zunanjih bazenov, savna centrom, različnimi terapijami, restavracijo Potočka za bazenske in zunanje goste, kjer strežejo tudi hrano iz ekološko pridelanih živil, več salonov za organizacijo seminarjev in delavnic ter apartmajsko naselje kategorije 4 zvezdic ("hiške na robu gozda"), ki je grajeno po okolju prijaznih standardih in obsega 371 ležišč v 74 apartmajih in 31 dvoposteljnih sobah.

Eden od ključnih dejavnikov, ki uvrščajo Terme Snovik kot ekoterme je Znak za okolje EU za turistične namestitve – EU marjetica, ki je uradni znak Evropske unije za okolju prijazne

turistične namestitvene obrate (glej prilogo 2). Terme Snovik so znak prejeli 1. februarja 2008 in so prvo in do sedaj edino slovensko turistično podjetje z EU marjetico. Za pridobitev EU marjetice so se odločili na podlagi delavnic za ureditev in posodobitev ekoloških standardov v slovenskih hotelih in priložnika Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov, ki so jih pripravili na Ministrstvu za gospodarstvo, Direktoratu za turizem.

Do okolja odgovorno delovanje Term Snovik, poleg EU marjetice, izražajo še priznanje za energetske učinkovite podjetje 2008 (podeljuje Ministrstvo za okolje, skupaj s časnikom Finance), nagrada za ohranjanje čistega zraka (podeljujeta Agencija za okolje RS in Zveza prijateljev mladine), srebrni znak za energetske učinkovitost stavb apartmajskega naselja (podeljuje Celjski sejem, d. d.), priznanje v projektu Otroci so nam posodili zemljo, kot najmanjši onesnaževalec zraka, nagrado za okolju prijazno podjetje 2008, s katero so se uvrstili tudi na ocenjevanje v Bruslju, nagrada v Švici v okviru projekta CIPRA za okolju prijazne in energetske učinkovite Terme Snovik (Lipov list, marec 2009, str. 22).

Na podlagi intervjuja z zaposlenim v Termah Snovik, Urošem Razpotnikom, podatkih na njihovi spletni strani in člankov o Termah Snovik, v nadaljevanju predstavljam ekološki vidik njihovega poslovanja, in sicer ravnanje z naravnim okoljem in vsemi deležniki.

2.1.1 Ohranjanje naravnega okolja

V Termah Snovik prispevajo k ohranjanju naravnega okolja z uporabo obnovljivih virov energije, kot je izraba sončne energije (vakuumski sončni kolektorji), toplote odpadnih voda (toplotna črpalka voda-voda), odvečne toplote v zraku (toplotna črpalka zrak-voda) ter lesne biomase (kotlovnica), kar prispeva k zmanjšanju emisij, izboljšanju bivalnega okolja in turistični privlačnosti kraja. K zmanjšanju onesnaževanja okolja pripomorejo tudi z lastno mehansko biološko čistilno napravo in ločevanjem odpadkov. Vsi apartmaji imajo nameščene triprekate koše, minimalna je uporaba izdelkov in embalaže za enkratno uporabo. Ločeno zbrane odpadke jim odvažajo podjetje Publicus, d.o.o., organske odpadke pa lokalni kmetje. Prizadevajo si za čim manjšo porabo vode in spodbujajo k uporabi javnih prevoznih sredstev.

S toplotno črpalko voda/voda izkoriščajo toploto odpadnih voda, ki se pojavljajo pri pranju bazenskih filtrov, odpadnih voda od tušev in prelivov kompenzacijskih bazenov. Tudi v tehničnem prostoru pod bazeni se vsakodnevno sprošča odvečna toplotna, ki nastane pri delovanju hladilnih kompresorjev. Za ohlajevanje prostora in za koristno izrabo odvečne toplote zraka je bila vgrajena toplotna črpalka zrak/voda. Ogreta voda se koristi za segrevanje notranjega in zunanjega bazena ter kot sanitarna voda, ki se shranjuje v dveh akumulatorjih.

Zaradi ugodne lege in južne orientacije so na streho restavracije in recepcije objekta Term Snovik namestili 24 vakuumskih sprejemnikov sončne energije v skupni neto kvadraturi 81 m². V poletnih mesecih s sprejemniki sončne energije ogrevajo vodo v zunanjem bazenu, v

prehodnem obdobju, ko je zunanji bazen zaprt, pa je ta energija preusmerjena na ogrevanje notranjega bazena. Zaradi vgradnje toplotnih črpalk in sprejemnikov sončne energije so se zmanjšale emisije CO₂ za več kot 150 ton na leto, medtem, ko so se emisije NO_x zmanjšale za okrog 153 kg na leto. Meritve emisij so pokazale, da so izpusti daleč pod dovoljenimi, izmerjen izkoristek kotla pa je 96% (Malovrh, 2007).

V letu 2007 so v Termah Snovik zagnali novo kotlovnico na lesno biomaso, ki je namenjena pripravi toplote za celoten izgrajen kompleks Term in skoraj v celoti nadomešča obstoječo plinsko kotlovnico na utekočinjen naftni plin. Vsakoletni prihranek pri porabi utekočinjenega naftnega plina znaša od 62.000 do 78.000 litrov, kar pomeni od 500 do 550 MWh toplotne energije. Stroški za energent so se tako znižali za 25.000 do 29.000 evrov na leto. Projekt načrtujejo še razširiti in uporabo biomase prenesti tudi na soproizvodnjo električne energije. Postaviti nameravajo tudi sistem fotovoltaike. Strošek ogrevanja so v letu 2007 glede na predhodno leto kljub povečanju apartmajskih objektov znižali za 28 odstotkov, strošek električne energije pa povečal za 2 odstotka, vendar ob povečanju obsega poslovanja za 38 odstotkov (Dolenc, 2008).

Ob predpostavki, da se bo z umestitvijo kompleksa termalnega kopališča v Tuhinjski dolini povečal promet in s tem onesnaževanje z izpušnimi plini avtomobilov, so se prebivalci vasi Snovik odločili, da bodo pomagali zmanjšati te vplive. V poletnem obdobju so se odrekli pripravi tople vode s kurilnim oljem in se odločili, da bodo na svoje strehe vgradili sprejemnike sončne energije, s katerimi bodo dobili dovolj toplote za pripravo tople sanitarne vode.

Z energijo varčujejo z varčnimi žarnicami, samodejnim izklapljanjem klimatskih naprav in gretja, ustrezno izolacijo oken, energijsko učinkovitimi hladilniki in drugimi napravami ter bioklimatsko arhitekturo. Vse apartmajske enote imajo vgrajene inteligentne krmilnike energije (sistem pametne sobe). Električna in ogrevanje v apartmaju se vklopi samo, ko je gost v njem prisoten. To omogoča kartični sistem. Ko gost zapusti apartma in odide na kopanje ali sprehod, se izključi ogrevanje in vsi električni porabniki v apartmaju razen hladilnika. Ogrevanje prostorov deluje v treh režimih delovanja in sicer: normalni režim ogrevanja, pri katerem lahko gost spreminja temperaturo v prostoru poljubno, reducirani režim delovanja, ki se vklopi kadar apartma ni zaseden in protizmrzovalni režim, ki deluje, kadar apartma dalj časa ni zaseden. V primeru, da okna in vrata ostanejo odprta, se izklopi ogrevanje in se vklopi po določenem času ali ob povečanem padcu temperature. S takim sistemom učinkovite rabe energije so doseženi prihranki v višini do 40% (Malovrh, 2007).

Rezultat njihovih prizadevanj odraža pridobitev Znaka za okolje EU za turistične namestitve. Poleg tega znaka imajo tudi standard kakovosti ISO 9001 in okoljevarstveni standard ISO 14001.

3.1.2 Zaposleni

V Termah Snovik je 32 redno zaposlenih, v sezoni pa zaposlijo še dodatnih 30 študentov. 70 odstotkov zaposlenih je iz lokalnega okolja – Tuhinjske doline, ostali se vozijo od drugje. Za zaposlene so nekajkrat na leto organizirana predavanja na temo ekološkega ravnanja in posredovanja okoljske zavesti gostom, sproti pa usposablajo vsakega novega zaposlenega.

3.1.3 Sodelovanje z lokalno skupnostjo

Krajani sodelujejo s Termami Snovik že od začetka, saj so vaščani Snovika prostovoljno pomagali pri izgradnji pilotnega bazena. Ker si terme prizadevanja za čisto okolje in ohranjanje celotne Tuhinjske doline, jih pri njihovem delovanju podpirajo tudi krajani. S tem, ko se zavzemajo za urejenost okolja, spodbujajo prebivalce, da svoje gozdove in pašnike čistijo in to predelajo v biomaso katero Terme rabijo za pridobivanje toplotne energije in jim tako omogočijo dodaten vir zaslužka. S svojo dejavnostjo ne motijo vaščanov, saj so odmaknjeni od vasi, ravno nasprotno – turizem v Termah vaščanom prinaša dodatne priložnosti.

Prednosti, ki jih imajo lokalne skupnosti zaradi delovanja Term, so tudi v privabljanju gostov, zaradi katerih imajo lokalne gostilne, športni objekti in trgovine večji obisk, zasebne sobe večjo zasedenost in lokalni vodniki zagotovljeno delo. Občani Kamnika in Komende imajo v Termah Snovik pri nakupu kartončka za 30 dvournih kopanj 15 odstotni popust, ki ga financirata občini Kamnik in Komenda. V Termah so na voljo tudi razni prospekti z turistično ponudbo in atrakcijami v okolici, ki usmerjajo goste k obiskovanju lokalnih ponudnikov.

V podjetju Zarja Kovic, d.o.o., ki je matično podjetje Term Snovik, so leta 1993 izvedli projekt obnove vasi Snovik in obnovili pročelja starih hiš, kapelico, sušilnico sadja in druge kulturne etnološke objekte. V letu 2003 pa so vodili projekt vgradnje sončnih kolektorjev za celotno vas Snovik, saj so se prebivalci zaselka Snovik odločili, da bodo zmanjšali vplive onesnaževanja z izpušnimi plini avtomobilov, ki prihajajo v Terme, tako, da v poletnem obdobju ne grejejo vode kurilnim oljem, temveč s sončno energijo.

Pred začetkom izgradnje Term se je podjetje dogovarjalo s krajevno skupnostjo Tuhinjske doline in občino Kamnik glede možnosti za izkoriščanje geotermalne vode za razvoj turizma. Že od ustanovitve sodelujejo z lokalnimi skupnostmi in ponudniki. Povezani so s Turističnim društvom Tuhinjska dolina, ki ima sedež v Termah Snovik. Člani društva se vsak teden predstavljajo na stojnicah pred Termami in prodajajo njihovim gostom domača živila s Tuhinjske doline (kruh, med, piškoti, rezanci, kis, ...) in dekorativne kvačkane izdelke. Etnološka sekcija Turističnega društva Tuhinjska dolina enkrat letno organizira tudi etnološko prireditve z ustvarjalnimi delavnicami domače obrti in prodajo domačih dobrot ter s povorko ter predstavitev starih običajev in domačih opravil značilnih za Tuhinjsko dolino. Skupaj organizirajo tudi številne druge prireditve. Povezani so tudi s turističnim društvom Gora,

Športnim društvom Šmartno, OŠ Šmartno v Tuhinju in njenimi podružnicami, številnimi gasilskimi in kulturnimi društvi, lovskimi družinami, aktivom podeželskih žena ter drugimi turističnimi ponudniki iz Občine Kamnik.

Skupaj s Turistično informacijskim centrom Kamnik organizirajo za krajane in zaposlene razne brezplačne delavnice in obiske pri turističnih ponudnikih v občini ter na ta način približajo domačinom njihove atrakcije, da jih bodo znali ceniti in posredovati turistom.

2.1.4 Osveščanje gostov

Za enkrat so gosti, ki izbirajo ponudbo glede na njeno okoljsko prijaznost, še redki, a jih je čedalje več, zlasti iz tujine. V termah goste spodbujajo k ekološkemu ravnanju predvsem s pozdravno mapo, v kateri poleg ponudbe Term in okolice dobijo tudi informacije o ekološkemu ravnanju z okoljem. Pozivajo jih k manjši porabi brisač in pri tuših pri bazenih imajo table, s katerimi goste pozivajo k manjši uporabi šamponov. V apartmajih so tudi triprekatni koši, kjer gostje ločeno odlagajo odpadke.

Kulturna in socialna dediščina kraja je gostom predstavljena tudi na tedenski tržnici v Termah in ob raznih prireditvah, ki jih organizirajo pred Termami, kjer lahko gostje poskusijo in kupijo domačo hrano in izdelke ter spoznajo krajevne običaje. Za najmlajše organizirajo tudi poučne naravoslovne vsebine s področja ekologije, obnovljivih virov energije, energetske učinkovitosti in zdravilnih rastlin ter dišavnic.

2.1.5 Dobavitelji

Dobavitelji Term, ki so iz lokalnega okolja, so predvsem dobavitelji storitev, lesa in nekaterih ekoloških živil. Pri izbiri ostalih dobaviteljev pa je ključna predvsem cena in ne gledajo na to, da so dobavitelji okoljsko osveščani in prodajajo ekološke izdelke.

2.2 Turistična kmetija Ramšak

Ekološka turistična kmetija Ramšak se nahaja v zaselku Podolševa, na Solčavskem, ki povezuje dolinski svet Solčave, Logarske doline, Matkovega in Robanovega kota in je v letu 2009 pridobilo naziv Evropske destinacije odličnosti. Leži na nadmorski višini 750 metrov. Je manjša kmetija, velika 36 hektarov. Turistična kmetija Ramšak je nastanitvena kmetija s tremi jabolki³ in je namenjena samo stacionarnim gostom. Imajo dve dvoposteljni sobi, eno triposteljno sobo in apartma za 5 oseb, ki je v ločeni hiški.

³ Kakovost storitev na turističnih kmetijah z nastanitvijo je označena z jabolki, in sicer z eno, dvema, tremi ali štirimi. Več jabolčkov zagotavlja višjo kakovost in večji obseg storitev. Z označitvijo kakovosti je izražena urejenost kmetije kot celote (Združenje turističnih kmetij, 2009).

Kmetija je od leta 1999 pod EKO kontrolo in je leta 2001 pridobila certifikat EKO kmetija. Leta 2002 so se začeli ukvarjati s turizmom in od takrat tudi uporabljajo kolektivno znamko za živila BIODAR (glej prilogo 3). V letu 2007 pa so pridobili tudi znak Ekološka turistična kmetija (glej sliko 1), ki ga od leta 2007 podeljuje Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije in predstavlja specializirano ponudbo kmetije. Ekološka turistična kmetija gostom ponuja zdravo bivalno okolje in ekološko hrano, za katero ima certifikat pooblaščen kontrolne organizacije. (Specializirana ponudba, 2009). Ta znak je v letu 2007 imelo le sedem kmetij v Sloveniji (Prijazno podeželje, 2007). Danes so standardi za specializacijo »ekološka turistična kmetija«, ki bi natančneje opredelili, kaj mora kmetija še nuditi poleg statusa »eko«, v Sloveniji še v pripravi (Področja dela – Ekoturizem, 2009).

Slika 1: Znak Ekološka turistična kmetija

Vir: Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2009.

Na podlagi intervjuja z nosilko turistične dejavnosti na kmetiji Ramšak, gospo Heleno Krivec, v nadaljevanju predstavljam značilnosti ekološkega turizma na njihovi kmetiji. Vprašanja v intervjuju so se nanašala na ravnanje z naravnim okoljem in z vsemi deležniki pri njihovi dejavnosti: zaposlenimi na kmetiji (družina Krivec), lokalno skupnostjo, njihovimi gosti in dobavitelji.

2.2.1 Ohranjanje naravnega okolja

Kmetija Ramšak ima znak EKO kmetija (glej sliko 2), kar jih zavezuje k ohranjanju in varovanju omejenih ali neobnovljivih naravnih virov, kot so voda, zrak, tla in energija in k ohranjanju biotske pestrosti. Za ohranjanje in izboljševanje naravne zasnove rodovitnosti tal morajo uporabljati biološka gnojila in upoštevati postopke samouravnavanja v ekosistemu, kot je na primer kolobarjenje. Za izdelavo mineralnih dušikovih gnojil in kemično-sintetičnih sredstev za varstvo rastlin so potrebne velike količine energije. Ker ekološki kmet teh sredstev ne potrebuje, prihrani ogromno energije. Enako učinkuje tudi zelo omejen dokup živalske krme: manjša poraba energije pomeni manjše emisije podnebju škodljivega ogljikovega dioksida ali rastlinam škodljivega amonijaka. Ekološko kmetijstvo tudi zmanjšuje obremenjevanje podtalnice z nitrati in s preostanki pesticidov. Zakonodaja kot tudi standardi združenj prepovedujejo tudi uporabo gensko spremenjenih organizmov (Eko-portal, 2009).

Slika 2: Znak Ekološka kmetija

Vir: Prijazno podeželje, april 2007.

Na kmetiji ločeno zbirajo vse odpadke. Tudi v sobah za goste imajo dva ločena koša za odpadke, za plastenke in steklo pa prosijo goste, da jih odvržejo v njihove ločene zbiralnike. Te ločene zbiralnike sprazni lokalno komunalno podjetje, ki poskrbi tudi za reciklažo, organske odpadke pa kompostirajo sami. Tudi embalažo nevarnih kemikalij in čistil zbirajo ločeno in jo odpeljejo na zbirališče v Solčavo. Sicer pa za čiščenje večinoma uporabljajo domača, naravna sredstva, kot sta vinski kis in žganje, bio praškov pa ne kupujejo, ker je cena le teh tudi do trikrat višja in tudi gosti niso do te mere okoljsko osveščeni, da bi to od njih zahtevali.

Za porabo in reciklažo vode nimajo posebnih postopkov, saj so v okolju, kjer je vode na pretek (reka Savinja, s številnimi izviri in pritoki). Vodo pridobivajo iz lokalnega vodovoda, načrtujejo pa, da bi se priključili na čistilno napravo v Solčavi, kjer reciklirano vodo uporabijo za zalivanje ali pa jo spustijo nazaj v Savinjo.

Na kmetiji kurijo izključno na lesno biomaso. Imajo tudi toplotno črpalko, ki je namenjena za ogrevanje sanitarne vode. V vseh poslopih na kmetiji imajo varčne žarnice, večje stroje pa priključijo na elektriko, ko je manjša obremenitev (cenejši tok).

Zaradi samega izvajanja turistične dejavnosti, njihov vpliv na okolje ni bistveno večji, saj je obseg turizma, kot njihove dopolnilne dejavnosti majhen. Kapacitet imajo za 12 gostov in tako, ko so zasedeni, delujejo kot večja družina.

2.2.2 Zaposleni

Nosilka dopolnilne dejavnosti na kmetiji Ramšak je gospa Helena Krivec. Na kmetiji je poleg nje zaposlen tudi njen mož Božo Krivec, pri delu pa jima pomagata tudi hčerka in sin. Da lahko delujejo kot ekološka turistična kmetija so morali opraviti več usposabljanj in se sprti izobraževati glede ekološkega kmetijstva.

Nosilec gostinske turistične dejavnosti mora biti primerno usposobljen. Kot primerna usposobljenost se šteje izobrazba najmanj 3. stopnje gostinske, turistične ali kmetijsko gospodinjске smeri ali ustrezen certifikat, za katerega velja potrdilo o uspešno opravljenem 70-urnem tečaju za nosilce turistične dejavnosti na kmetiji po programu Kmetijske svetovalne službe Slovenije. Kot primerna usposobljenost veljajo tudi najmanj petletne delovne izkušnje,

kar mora nosilec dokazati s potrdilom, izjavami ali drugim ustreznim dokazilom (Krašovec, b.l.)

Na Inštitutu za trajnostni razvoj so v sklopu mednarodnega projekta EkoAgroTurizem v letu 2003 organizirali usposabljanje kmetov – nosilcev ali bodočih nosilcev turizma na ekoloških kmetijah. Štiridnevnega izobraževanja se je udeležila tudi kmetija Ramšak. Na izobraževanju so domači in tuji strokovnjaki posredovali posebna znanja, pomembna za razvoj turizma na ekološki kmetiji (razvoj individualne ponudbe na osnovi ekokmetovanja, vključevanje naravovarstvenih vsebin, ekogradnja, ekočistila, trajnostno ravnanje z vodo in energijo, recikliranje odpadkov, itd.), dejavni pa so bili tudi udeleženci sami (izdelava preusmeritvenega načrta za svojo kmetijo). Izobraževanje pa so zaključili z ekskurzijo na ekološke turistične kmetije v Avstriji, kjer so si ogledali dobre primere iz prakse. V letu 2007 pa so opravili tudi usposabljanje za pridobitev znaka Ekološka turistična kmetija.

Izobražujejo se tudi preko strokovnega gradiva in revij. Na dom redno dobivajo literaturo, ki se nanaša na ekološko kmetijstvo, izdelke in turizem (npr. revija Biodar.). So tudi član Združenja ekoloških pridelovalcev in predelovalcev Deteljica, od katerih mesečno dobivajo okrožnice z raznimi novostmi. Letno pa opravijo pet urni tečaj, ki ga organizira Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije.

Družina Krivec svojo okoljsko osveščenost in ekološko usmerjenost ne izkazuje le preko raznih izobraževanj, temveč predvsem preko njihovega načina življenja, saj delajo na ekološki kmetiji po ekoloških standardi ter uporabljajo ekološke materiale in hrano. Zavedanje o okoljski problematiki in prednosti, ki jih prinaša sonaraven način življenja, so tudi vzrok, da so se odločili za ekološko kmetovanje.

2.2.3 Sodelovanje z lokalno skupnostjo

Solčavsko, kjer se nahaja kmetija Ramšak, je letos prejela naziv in znak Evropska destinacija odličnosti 2009 (EDEN - »European Destinations of Excellence«). Projekt, pri katerem je sodelovalo 21 evropskih držav, je bil zasnova s strani Evropske komisije z namenom nagraditi destinacijo, ki deluje v varovanem območju ali meji na varovano območje in je razvila uspešne turistične produkte, ki prispevajo k ohranjanju narave ter hkrati zadovoljujejo interese lokalnih prebivalcev in obiskovalcev. Destinacija Solčavsko je med tremi finalistkami v Sloveniji izkazala največji trajnostni potencial na področju vključevanja naravne in kulturne dediščine v turistične produkte in gospodarjenje ter na področju partnerstva in sodelovanja na ravni destinacije. Destinacija jasno izpostavlja in vključuje sodelovanje lokalnega prebivalstva pri oblikovanju turistične ponudbe ter njihovo izrazito skrb za okolje in razvoj turizma na podlagi trajnostnih kriterijev. Koncept razvoja turizma na Solčavskem je tako skladen s konceptom trajnostnega turizma in ekoturizma. Vodilo razvoja je »Naravi in obiskovalcem prijazen ter domačinom koristen razvoj turizma« (EDEN, 2009).

Že sam naziv Evropske destinacije odličnosti dokazuje dobro povezanost in sodelovanje lokalne skupnosti in turističnih ponudnikov. Tudi kmetija Ramšak sodeluje z lokalno skupnostjo. Povezani so s Turistično informacijskim centrom Solčava in Turistično informacijskim centrom Logarska dolina, sodelujejo na raznih prireditvah, ki se dogajajo v okolici, na katerih organizirajo pogostitve in predstavljajo svoje ekološke izdelke. Ker je Solčava že od nekdaj turistično usmerjena, turizem domačinom ni moteč, temveč nasprotno – turizem je dobrodošel, saj jim predstavlja dodaten vir dohodka. Turisti, ki bivajo na kmetiji, kupujejo tudi lokalne izdelke, kar domačine spodbuja k podjetništvu. Na primer ravno zaradi turistov se je oblikovala Skupina žensk na Solčavi, ki izdelujejo izdelke iz ovčje volne pod znamko BICKA in tudi Turistično društvo Solčava je začelo z izdelavo lesenih izdelkov, ki jih kupujejo predvsem turisti.

Lokalni prebivalci imajo koristi od ekološko turistične dejavnosti kmetije Ramšak tudi zaradi kakovostne ekološke hrane, ki jo lahko kupujejo od njih. Lokalnim prebivalcem Ramškovi ne prodajajo izdelke po višji ceni, kljub temu da ponujajo ekološko hrano, saj domačini ne dajo veliko na »eko« označbo, pa tudi sicer ne bi bili konkurenčni z ostalimi kmetijami v okolici. Stalnim strankam pa dajo tudi popust. V primeru, da sami nimajo izdelkov, po katerih povprašujejo njihovi gosti, jih usmerijo na sosednje kmetije. Tudi ostalo lokalno ponudbo predstavljajo svojim gostom. Družina tudi sama obišče lokalne atrakcije, saj tako lažje usmerijo svoje goste v obisk lokalnih znamenitosti. V ta name Akcijska skupina Logarska dolina organizira izlete in vabi domačine, da obiščejo lokalne znamenitosti.

2.2.4 Osveščanje gostov

Na kmetijo Ramšak pride približno polovica gostov, ki se odloči za bivanje pri njih zaradi tega, ker so ekološka kmetija, ostala polovica pa kmetijo izbere naključno. Gostje, ki kmetijo zavestno izberejo, so večinoma dobro okoljsko ozaveščeni in ravnajo odgovorno do okolja. Ti gostje tudi sprašujejo o ekološki pridelavi in delu na kmetiji ter o lokalnih socialnih in kulturnih značilnostih. Ramškovi so se vedno pripravljene pogovarjati o tem z gosti, gostom pa so na voljo tudi revije in prospekti na to temo. Poleg tega prosijo goste, da ločeno zbirajo odpadke.

Polovica njihovih gostov je tujcev, in sicer predvsem Hrvati, pa tudi državljani drugih evropskih držav. Tujci so si pripravljene ogledati znamenitosti širšega območja, zato v dnevnem prostoru kmetije niso na voljo le prospekti o lokalnih znamenitostih, temveč ji usmerjajo po celi Sloveniji. Tudi na spletni strani imajo predstavljeno ponudbo in aktualno dogajanje v okolici. Kulturne značilnosti kraja pa se odražajo tudi preko njihove kulinarične ponudbe, ki je pestra in ekološka. Temelji na tradicionalnih jedeh, kot so žganci, štruklji, žlikrofi, cmoki, potice in regionalna specialiteta savinjski želodec. Pripravljajo in prodajajo tudi mlečne izdelke, zdravilna zelišča, doma sušeno sadje, sadne sokove, čaje in marmelade.

2.2.5 Dobavitelji

Slovenska zakonodaja (Uredba št. 2092/91 in Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. list RS 128/06 in Ur. list RS 52/03)) ter Standardi za ekološko pridelavo in predelavo Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije, ki temeljijo na standardih IFOAM (Mednarodna zveza za ekološko kmetijstvo), ekološke kmetije zavezuje, da morajo imeti vse izdelke ekološkega izvora. Standardi zveze, ki pogojujejo uporabo znamke Biodar pa so še strožji, saj znamka jamči, da živila prihajajo s kmetije, ki je v celoti preusmerjena v ekološko pridelavo (glej prilogo 3). Zaradi tega morajo na kmetiji Ramšak skrbno izbirati dobavitelje. Pogodbo imajo z podjetjem Mercator, od katerega nabavljajo večino ekoloških živil. Nekatera živila pa nabavljajo pri drugih specializiranih prodajalcih.

Večino hrane sicer pridelajo sami, vendar morajo dodatke, kot so začimbe, sladkor, olje, semena, pa tudi sadje in zelenjavo v zimskem času, dokupiti. Ekološko pridelana in predelana živila pa so v povprečju trikrat dražja, pa tudi težje dostopna (na primer po ekološko olivno olje morajo v Prekmurje in po začimbe v Ljubljano), kar zanje predstavlja velik strošek. V Avstriji, kjer je ekološki turizem veliko bolj razvit, pa imajo potujoče ekološke trgovine, katere preskrbujejo turistične kmetije z živili. Tudi oprema v hiši (pohištvo), posteljnina in brisače morajo biti iz naravnih materialov. Večina njihovih dobaviteljev torej ni iz lokalne skupnosti, bi pa na kmetiji rajši kupovali od bližnjih dobaviteljev, če bi imeli to možnost.

Kljub temu, da je ekološka pridelava in predelava dražja, strankam ne morejo postaviti sorazmerno višjih cen za svojo ponudbo, saj ljudje še niso toliko okoljsko ozaveščeni in postavljajo prednost ceni. Zato si gospa Krivec želi več osveščanja in promocije s strani države. Ljudje se pogosto ne zavedajo pomena ekološkega ravnanja, pa tudi ne poznajo prednosti le tega. Velikokrat mislijo, da bo ekološka hrana pustejšega okusa, bivanje na kmetiji, ki se ravna po strogih pravilih ekološkega kmetovanja, pa manj sproščeno. Majhne kmetije, kot je Ramškova, nimajo sredstev, da promovirale svojo dejavnost. Da bi se ekološka naravnost tako pri ponudnikih kot pri porabnikih razvijala, je potrebna spodbuda s strani države in sicer z finančno podporo, promocijo in izobraževanjem za ekološke ponudnike ter z osveščanjem ljudi.

SKLEP

Turizem živi od izkoriščanja okolja in njegovih privlačnosti, zato turizma ne moremo v celoti prirediti tako, da ne bi prizadejal okolja v nobenem pogledu, vendar lahko vsaj omilimo negativne vplive. Ekološki turizem je, glede na opredelitev številnih avtorjev in organizacij, do naravnega, socialnega in kulturnega okolja najbolj prijazna oblika turizma, ki pa za svoj naziv zahteva tudi strožje pogoje in načela, kot druge oblike turizma. Ekoturizem zahteva turistično dejavnost v relativno neokrnjenem naravnem območju, ki prispeva k ohranjanju tega območja. Negativen vpliv na okolje in lokalne ljudi mora biti minimalen, korist pa

maksimalna. Biti mora nepotrošniški, osredotočen na učenje vseh deležnikov, lokalno osredotočen in etično upravljan.

Vse te pogoje lahko izpolni le malo turističnih podjetji, zato se ekoturizem ne more implementirati v vsa turistična podjetja. Nasprotno pa lahko načelom trajnostnega turizma, ki je širši in zato manj strožji koncept razvoja turizma, sledijo vsi ponudniki in vse vrste turizma. Usmeritev v trajnostni razvoj je dolgotrajen proces, predvsem, ker je treba spremeniti miselnost, ki se bo nato odražala v dejanjih. Načela trajnostnega razvoja turizma bodo imela ključno vlogo predvsem pri določanju okvirov razvoja turizmu v prihodnosti.

V Sloveniji, kljub zakonski podpori trajnostnemu razvoju turizma, ostajamo večinoma zgolj na deklarativni ravni. Pogrešamo strategijo trajnostnega razvoja turizma z opredeljenimi cilji in ukrepi na tem področju ter izdelan model trajnostnega razvoja turizma, ki bi celovito opredelil pristojnosti in odgovornosti udeležencev na vseh ravneh. Premalo je tudi ozaveščanja in promocije prednosti ekološkega turizma s strani države. Kljub temu pa imamo nekaj ponudnikov, ki predvsem zaradi lastne osveščenosti, razvijajo ekoturizem. Ker je ozaveščenih turistov vse več, je tudi vse več turističnih podjetji v tem segmentu turizma. Vsa pa nimajo resničnega namena delovati v sožitju z naravo, temveč izkoristiti naraščajočo priljubljenost ekoturizma v promocijske namene.

Na primerih, predstavljenih v diplomskem delu, vidimo, da se da ekološki turizem implementirati pri različnih turističnih ponudnikih: termah, hotelih, gostinski ponudbi, turističnih kmetijah in tudi pri ostalih ponudnikih. V Sloveniji je priložnost za razvoj tovrstnega turizem velika, saj imamo veliko naravnih, relativno neokrnjenih območji. Predstavljena primera turističnih ponudnikov delujeta v naravnem okolju in v sodelovanju z lokalno skupnostjo. Ni pa pri njiju v tolikšni meri prisotna izobraževalna funkcija turistov, ki je primarna pri ekoturizmu. Vendar pa imajo pri tem ključno vlogo gostje. Turisti so tisti, ki morajo potovati z namenom učenja o naravnem, kulturnem in socialnem okolju izbrane destinacije in prispevanju k ohranjanju le te. Zainteresiranim gostom ponudnika z veseljem predstavita ekološke značilnosti lokalnega okolja, tistim, ki pa jih to ne zanima, ne vsiljujejo teh informacij. Ekoturistov je po besedah intervjuvancev v Sloveniji še vedno malo, zaradi česar med drugim tudi ne morejo postaviti višje cene svojih ekoloških produktov. To pa je tudi razlog, da v Termah Snovik pri izbiri dobaviteljev še vedno gledajo predvsem na ceno in ne na okoljsko osveščenost in ekoprodukte, ki jih ti ponujajo, saj so ekoprodukti dražji od ostalih produktov. Medtem ko so na kmetiji Ramšak, zaradi pridobljenega certifikata o ekološkem kmetovanju in pridobljeni znamki Biodar, zavezani k nakupu ekoloških produktov.

V praksi turistična podjetja velikokrat uporabljajo pojem ekoturizem predvsem za promocijo, dejansko pa ne izpolnjujejo vseh načel oziroma kriterijev ekoturizma. Menim, da je za Slovenijo najpristnejša oblika ekoturizma, turizem na kmetiji, ki deluje po pravilih ekološkega kmetovanja. Ekološke kmetije se nahajajo v čistem naravnem okolju in ponujajo

turistom tako stik z naravo, kot tudi z lokalnimi ljudmi in običaji. Turisti v času bivanja na kmetiji postanejo del družine in so vpeti v navade in običaje lokalnega okolja. To jim omogoča izkusiti lokalno življenje, zaradi česar so bolj dovzetni za lokalno problematiko ekološkega okolja. Terme Snovik pa so tehnizirano ekopodjetje, zaradi česar po eni strani vsa tehnologija, ki jo uporabljajo za minimiziranje vpliva na okolje, prispeva k ohranjanju okolja in daje zgled drugim podjetjem, kako lahko s tehnologijo prispevaš k manjšemu onesnaževanju in večjemu izkoriščanju obnovljivih virov ter dolgoročnemu zmanjšanju stroškov, po drugi strani pa jih to oddaljuje od ekoturizma in s širjenjem svojih kapacitet približuje k masovnemu turizmu, ki pa kljub vsemu še vedno deluje po načelih trajnostnega razvoja.

Ekološki turizem ima na voljo dve poti za razvoj. Lahko se razvija v smeri, ki je prvotno zastavljena v opredelitvah ekoturizma in tako ostaja najpoučnejša in do okolja najprijaznejša oblika turizma. Za to so potrebni jasno opredeljeni kriteriji, kateri ponudniki so lahko »eko« in zagotavljanje izpolnjevanja le teh s strani države in ostalih pristojnih organizacij. Lahko pa se ekoturizem razvija v bolj komercialni smeri in tako postane dostopen širšemu krogu ponudnikov in porabnikov, vendar s tem manj izkustven in prijazen do ekološkega okolja.

LITERATURA IN VIRI

1. Dolenc, T. (9. april 2008). Prihodki v Termah Snovik rastejo, stroški energije pa padajo. *Poslovna akademija Finance*. Najdeno 30. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance-akademija.si/?go=article&artid=209813>
2. EDEN - *Evropska destinacija odličnosti 2009*. Slovenska turistična organizacija. Najdeno 30. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/si/EDEN-2009.htm?eden_2009=0&lng=1
3. *Eko-portal*. Najdeno 15. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.itr.si/eko-portal/ekokmetijstvo_je
4. Fennell, D. (2008). *Ecotouris*. (3th ed.). London, New York: Routledge.
5. Krašovec, J. (b.l.). *Pogoji za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji. Kmetijsko gospodarska zbornica Slovenije*. Najdeno 1. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.turisticnekmetye.si/pogoji.asp>
6. *Lipov list, slovenska turistična revija*. (marec 2009). Najdeno 14. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.turisticna-zveza.si/lipov-list.php>
7. Malovrh, M. (11. junij 2007). *Terme Snovik - zgleden primer odgovornega odnosa do okolja in energije*. Najdeno 30. junija 2009 na spletnem naslovu <http://varcevanje-energije.si/ekoloska-zavest-cloveka/terme-snovik-zgleden-primer-odgovornega-odnosa-do-okolja-in-ene.html>
8. Mihalič, T. (1993). *Problematika okolja in ukrepi ekološke politike v turizmu : doktorska disertacija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Mihalič, T. (1995). *Ekonomija okolja v turizmu*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
10. Mihalič, T. (2004). Implementation of Environmental Management in Slovenian Hotels Through Eco Labels. *Regional Conference for Europe*. Mariánské Lázně, Czech Republic: Public-Private Partnerships for Sustainability Certification of Tourism Activities.
11. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. Ministerstvo za gospodarstvo (2009). *Turistična politika za leto 2009 z usmeritvami za leto 2010*. Najdeno 7. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/
13. Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem (2006). *Program ekološke ureditve in posodobitve slovenskih hotelov*. Najdeno 10. decembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.ekohoteli.mg.gov.si/?id=5>
14. Parks, T. H., Parks, T. A. & Allen, C. (april, 2009). The Development of a Framework for Studying Ecotourism. *International Journal of Management*, 26(1), 89-98.
15. *Področja dela – Ekoturizem*. Najdeno 15. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.itr.si/podrocja_dela/ekoturizem
16. *Prijazno podeželje* (2007). Združenje turističnih kmetij Slovenije. Najdeno 15. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.turisticnekmetye.si/katalogi.asp>
17. *Specializirana ponudba [Združenje turističnih kmetij Slovenije]*. Najdeno 1. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.turisticnekmetye.si/specializacija.asp>

18. *Sustainable Development of Tourism [UN WTO]*. (2004). Najdeno 16. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.unwto.org/sdt/mission/en/mission.php?op=1>
19. TIES. (1990). *What is ecotourism*. Najdeno 28. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.ecotourism.org/site/c.orLQKXPCLmF/b.4835303/k.C64B/What_is_Ecotourism.h
20. *Tourism [UNEP]*. Najdeno 28. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://www.unep.fr/scp/tourism/topics/ecotourism/>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Vprašalnik – ekološki turizem.....	1
Priloga 2: Znak za okolje EU za turistične namestitve	2
Priloga 3: Biodar	4

Priloga 1: Vprašalnik – ekološki turizem

OHRANJANJE NARAVNEGA OKOLJA

- Kako prispevate k varovanju in ohranjanju okolja v vašem kraju?
- Katere negativne vplive na okolje ste z ekološkim ravnanjem zmanjšali oziroma odpravili?
 - ravnanje z odpadki (ločevanje, reciklaža, kompostiranje, itd.),
 - ravnanje z naravnimi viri (poraba in reciklaža vode, itd.),
 - onesnaževanje zraka (emisije CO₂ – kurjava),
 - ravnanje s škodljivimi in nevarnimi snovmi (čistila, kemikalije),
 - ravnanje z energijo (poraba energije, poraba energije iz obnovljivih virov).
- Ali ima vaše kakšen ekološki znak ali standard ekološke kakovosti?
- Katere so prednosti vašega podjetja, ki je ekološko naravnano, v primerjavi z drugimi podjetji (ki niso »eko«)?

ZAPOSLENI

- Ali imate programe okoljske aktivnosti za zaposlene (npr. okoljsko ozaveščanje zaposlenih, seminarji, predavanja, delavnice, organiziran prevoz za zaposlene, itd.)

SODELOVANJE Z LOKALNO SKUPNOSTJO

- Vključujete lokalno skupnost pri planiranju, razvoju in upravljanju?
(sodelovanje lokalnih ljudi pri odločitvah, ki zadevajo vrsto in obseg zelenega turizma)
- Kako prispevate k razvoju lokalnega okolja?
- Kako prispevate k ohranjanju lokalne kulturne dediščine in dejavnosti?
- Kakšne koristi imajo lokalni prebivalci od vaše turistične dejavnosti (ekonomske in druge koristi – zaposlitev, dopolnilen zaslužek od turizma, podjetništvo, razvoj regije, infrastruktura, ohranjanje narave, urejena okolica, itd.)?
- Koliko zaposlenih v vašem podjetju je iz lokalnega okolja?
- Imajo lokalni prebivalci posebne ugodnosti pri uporabi vaše ponudbe?
- Spodbujate lokalne prebivalce in zaposlene, da obiskujejo naravna območja in se naučijo več o vaših atrakcijah?
- Menite, da ima vaše podjetje tudi kakšen negativen vpliv na lokalno skupnost?

OSVEŠČANJE TURISTOV

- Na kakšen način izobražujete goste glede problematike, povezane z ohranjanjem naravnega, kulturnega in socialnega okolja (npr. delavnice, brošure, informacije, itd.)?
- Kako informirate in spodbujate goste k ekološkemu ravnanju?
- Ali gostom predstavite tudi naravne, kulturne in socialne atrakcije destinacije oziroma lokalnega okolja? Kako? (prospekti, itd.)

IZBIRA DOBAVITELJEV

- Ali pri izbiri dobaviteljev gledate na to, da ponujajo okolju prijazne proizvode oziroma storitve in so okoljsko ozaveščeni?
- So vaši dobavitelji pretežno iz lokalnega okolja?

Priloga 2: Znak za okolje EU za turistične namestitve

Znak za okolje EU za turistične namestitve (The European Eco-label for tourist accommodation service) je od leta 2003 uradni znak Evropske unije za okolju prijazne turistične namestitvene obrate. Oblikovan je bil kot priznanje turistom in turističnim namestitvenim zmogljivostim, ki spoštujejo okolje. Znak bi naj predstavljal v očeh uporabnika zagotovilo za okolju prijazno delovanje, s tem pa dodano vrednost (kakovost) proizvodu ali storitvi, ki naj vpliva na odločitev turistov glede izbire izdelka ali destinacije. Podjetja, ki so pridobila znak za okolje EU, s tem uradno veljajo kot dokazljivo okolju prijazna na svojem področju.

Za znak za okolje EU za turistične namestitve lahko zaprosijo vse vrste namestitvenih zmogljivosti, vključno s hoteli, penzioni, planinskimi kočami, zasebnimi sobodajalci, turističnimi kmetijami in kampi. Gre za izdelčno skupino »turistične namestitvene storitve«, ki za določeno ceno (provizijo) ponujajo varovano prenočitveno zmogljivost v primerno opremljenih sobah. Storitve prenočitve lahko vključuje tudi ponudbo hrane, rekreacije in/ali zelene površine.

Podjetja, ki so pridobila znak za okolje EU za turistične namestitve, si prizadevajo za:

- nižje onesnaževanje zraka (povzročeno z barvami ter čistili z vsebnostjo sintetičnih topil);
- bolj varčno rabo energije in ostalih naravnih virov;
- manjše onesnaževanje okolja in okolice (odpovejo se uporabi pesticidov, gnojil itd.);
- v ponudbi prehrane uporabljajo organsko pridelano hrano.

Prednosti znaka za okolje EU za turistične namestitve so v naslednjem:

- **Simbolizira visoko kakovost in okoljevarstveno uspešnost**
Znak za okolje EU je uradno priznana in spoštovana storitvena znamka, ki temelji na strogih in zanesljivih merilih ter zagotavlja okoljevarstveno uspešnost. Je učinkovito sredstvo, ki pokaže turistom prizadevanje hotela (ali drugih namestitvenih ponudnikov) za čim bolj varovano okolje in dvig kakovosti.
- **Simbolizira ekološko učinkovitost in nižanje stroškov**
Večina okoljevarstvenih ukrepov zahteva precejšnjo angažiranost, vendar je rezultat prispevek k dodani vrednosti izdelka. Ukrepi pomagajo odkriti ekološke in ekonomske slabosti v podjetju in v nekaterih primerih povzročijo tudi zelo zanimive inovacije. Omejevanje porabe naravnih virov, energije in vode lahko pomembno zniža stroške hotela (ali podobnih ustanov).
- **Daje občutek ugodja**
Okoljevarstvena zagotovila predpostavljajo zdrava bivališča, zdravo prehrano in zdravo okolje za turiste in zaposlene. Okolju prijazne turistične namestitvene zmogljivosti uporabljajo naravne gradbene materiale, imajo nekadilska območja in ne uporabljajo nezdravih kemikalij (na primer v pralnicah in čistilnicah).
- **Vodi k izpolnjevanju pričakovanj gostov**
Okoljevarstvena zagotovila v veliki meri izpolnjujejo pričakovanja turistov, ki želijo (tudi) na potovanju prijaznost do okolja in ljudi. Ta zagotovila je potrebno še posebej izpostaviti v promociji in oglaševanju turističnih izdelkov, saj ugodno vplivajo na odločitev gostov, da se še vrnejo, pa tudi na image destinacije. Vse več gostov želi namestitev s pozitivnimi učinki na njihovo zdravje – torej takšnih, ki so v soglasju z naravo.
- **Pomaga pri tržnem komuniciranju**
Nosilci znaka za okolje EU za namestitvene obrate so deležni naslednjih trženjskih aktivnosti:
 - Upravičeni so do uporabe uradnega logotipa, ki je prisoten na vseh brošurah, letakih, oglasih in spletnih straneh;
 - Prejmejo marketinški priročnik z napotki za vključitev informacij o znaku za okolje EU v pisana besedila;
 - Informacije o znaku za okolje EU se pojavljajo v medijih, na turističnih prireditvah, kar vpliva na stalno dvigovanje imagea.

Priloga 3: Biodar

Biodar je kolektivna znamka za živila, ki so pridelana ali predelana po standardih za ekološko kmetovanje Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije. Standardi za pridelavo in predelavo temeljijo na mednarodnih temeljnih standardih IFOAM (Mednarodna zveza za ekološko kmetijstvo). Usklajeni so z nacionalnimi predpisi in zakonodajo EU za ekološko kmetovanje, vendar so v posameznih zahtevah strožji od slednjih. To živilom z oznako BIODAR daje večjo verodostojnost in zagotavlja boljše jamstvo potrošnikom, s tem pa tudi boljši položaj ekološkim kmetom v okviru zveze. Biodar je tudi prva in najbolj razširjena slovenska registrirana znamka za označevanje živil iz nadzorovane ekološke pridelave, v skladu z mednarodnimi standardi.

Predpogoji za pridobitev kolektivne znamke - BIODAR so:

- nadzorovana ekološka pridelava na celotni kmetiji
- upoštevanje standardov o ekološki pridelavi (Pravilnik, Standardi Zveze)
- zaključeno preusmeritveno obdobje (za rastlinsko in živinorejsko proizvodnjo običajno 2 leti, za trajne nasade pa 3 leta)
- ter pridobljen CERTIFIKAT o ekološki pridelavi s strani pooblaščenega kontrolne organizacije- Oddelka za kontrolo ekološkega kmetijstva pri KGZS – Zavodu Maribor.

CERTIFIKAT kmetu izda kontrolna organizacija, ki potrjuje ekološko kakovost pridelkov in živil. Certifikat je uradni dokument, ki ga izda kontrolna organizacija, s katerim potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil, z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo. Živilo je dovoljeno označevati z oznako "ekološko" in uporabiti za to določen znak, če je zanj izdan certifikat.

Certifikat se lahko izda za živilo, če:

- je bilo pridelano in predelano brez uporabe gensko spremenjenih organizmov (GSO),
- vsebuje najmanj 95% sestavin kmetijskega izvora iz ekoloških kmetijskih pridelkov,
- vsebuje največ 5% sestavin iz snovi, navedenih v pravilniku,
- katerega predelava je kontrolirana,
- ni bilo izpostavljeno ionizirajočemu sevanju,
- ga spremljajo dokument v skladu s pravilnikom.

Kontrolne organizacije, ki opravljajo nadzor nad uporabo znamke BIODAR so IKC - Inštitut za kontrolo in certifikacijo UM, Inštitut KON-CERT in Bureau Veritas d.o.o..